

Г. Й. Островська,*кандидат економічних наук, доцент,*

ORCID 0000-0002-9318-2258,

e-mail: h.ostrovska@gmail.com,*Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя, м. Тернопіль*

ІНТЕЛЕКТ ЯК СУБСТАНЦІЙНА ОСНОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Імператив випереджаючого розвитку інтелекту перетворився в імператив не просто існування, а виживання цивілізації в умовах дієвої соціально-економічної трансформації. Саме таку точку зору поділяє когорта дослідників актуальних завдань сучасного людства у річці економіки, соціології, філософії, антропології, екології та інших наукових напрямів. Витоки цієї проблеми полягають у тому, що економічну основу сучасного суспільства характеризує, перш за все, сформований сектор високотехнологічних, наукомістких виробництв, початком розвитку якого є виключно ефективна інтелектуально-інноваційна діяльність господарюючих суб'єктів. У цьому контексті зростання ролі інтелекту в економіці, заснованій на знаннях, обґрунтовується такими ключовими тенденціями [1]: 1) в економіці превалюють науково-інформаційні технології, базовані на інтелектуальній власності й знаннях; 2) відповідно формується (підвищується) внутрішній попит на інноваційні продукти (технології, бізнес-схеми, моделі, продукти); 3) розуміння зростання ролі людини та знань у процесах інноваційного розвитку; 4) зміна засад конкурентоспроможності та засобів конкурентної боротьби, домігантою якої стають знання та інформація в усіх її проявах; 5) посилення взаємозалежності економік, що поглиблює розриви між бідними та багатими країнами, підсилює залежність перших і використання їхніх сировинних ресурсів, у тому числі дешевої робочої сили.

За цих умов актуалізується стратегічна роль інтелектуальних ресурсів, де місце основного активного елементу належить інтелектуальним ресурсам людини як різних пізнавальних здібностей, що спираються на відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уяву, дають змогу абстрактно мислити, отримувати знання з інформаційних потоків і застосовувати їх для управління навколишнім середовищем.

Отже, сучасний етап суспільного розвитку характеризується інформаційними процесами, котрі зумовили значні зміни у всіх сферах соціальної практики людини. Новий соціум, насичений складною технікою, інтенсивними потоками інформації, високим рівнем міжособистісної взаємодії, робить значимість інтелектуальної діяльності в житті людини переважаючою. Формування інтелектуальної, творчої особистості, яка володіє базовими, ключовими компетентностями, виступає соціокультурною потребою сучасного українського суспільства.

Актуальність організації досліджень за цим стратегічним вектором не викликає сумніву. Тезис про пріоритетність інтелектуального розвитку українського суспільства став орієнтиром концепції розвитку держави в останньому десятиріччі за аспектами: освіта, інфраструктура, інвестиції, інновації, інтелект.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. З урахуванням недостатньої вивченості проблеми, питанням, пов'язаним з інтелектуалізацією суспільства та економіки, приділяється значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Фундаментальним науковим доробком є монографія «Україна: інтелект нації на межі століть», в якій вітчизняні науковці одними з перших відобразили пріоритетні напрями інтелектуалізації соціально-економічних систем в Україні та роль інтелекту в суспільстві. Б. Патон у передмові видання підкреслив, що автори монографії «... чи не найперше в Україні розглядають інтелект нації як інтегровану суспільну силу, висуваючи мету – дослідити його соціальну та інформаційну природу, механізми функціонування, взаємозв'язок духовності та менталітету народу» [2]. Вихід цієї монографії у світ сприяв активізації наукової думки щодо реалізації ідей та концепцій, поєднаних з інтелектуалізацією, використанням інтелектуального потенціалу, а також отриманням організованою сукупністю людей економічної та соціальної вигоди від використання інтелекту. Розвиток теорії інтелекту кристалізують такі вчені, як В. Ткаченко [3], В. Петренко [4], К. Ковтуненко [5], І. Рєвак [6], О. Павлишин [7], Й. Ситник [8] та ін. Ці автори комплексно розглядають зазначену проблематику за такими напрямками: концептуальні основи сучасної теорії інтелекту; сутність інтелекту; підходи до структури інтелекту з урахуванням низки чинників: віку, рівня освіти, національності, релігії, соціально-культурного середовища, специфіки професійної діяльності та індивідуальних особливостей.

Інтелект особистості, що насамперед формується внаслідок інтелектуального розвитку індивідуума до того рівня, який би дав змогу йому реалізовувати поставлені завдання, досягати поставленої мети традиційними та креативними засобами є ключовою ланкою колективного інтелекту.

Широке застосування групової роботи в промисловості, науці, управлінні та освіті привело до виникнення нової міждисциплінарної галузі науки, що вивчає феномен колективного інтелекту. Однією з перших робіт в цій сфері можна вважати публікацію в журналі *Science* (США) колективу співробітників Університету Карнегі-Меллона (Пітсбург), Юніон-Коледжу (Нью-Йорк) і Центру вивчення колективного інтелекту Массачусетського інституту технологій, очолюваного професором Томасом В. Меллоуном. Це була перша опублікована в англomовній літературі стаття про доведений ефект перевищення кількісно вимірюваного колективного інтелекту, як над середнім інтелектом групи, так і над максимальним значенням індивідуального інтелекту [9]. Найбільшої уваги проблеми колективного інтелекту набувають з розвитком мережі Інтернет. Формально такий інтерес можна продемонструвати швидко зростаючим числом статей, в назві яких прямо використовується термін «колективний інтелект» (Gloor P. [10], Garreta-Domingo M. [11], Verhulst S. G. [12], Weng S. S., Yang M. H. & Hsiao P. I. [13]). Як стверджують фахівці в сфері колективного інтелекту і прийняття рішень, незважаючи на велику бібліографію розглянутої проблеми, повноцінного колективного розуму, що складається із сукупності людей, мережі та комп'ютерів до сих пір не було створено. У зарубіжній літературі переважно представлені роботи теоретичного плану, засновані на мультиагентному підході.

Співвідношення колективного інтелекту й індивідуального становить проблему не тільки не вивчену, але в повному обсязі ще й не поставлену. Тут можна відзначити, що колективний інтелект вторинний стосовно індивідуального (не історично, а структурно) і має на увазі його існування. Глибокі матеріальні відмінності в їх організації одночасно з очевидним функціональним ізоморфізмом роблять виключно плідним завдання зіставлення, оскільки в ході його розробки поняття інтелектуальної діяльності зможе бути відокремлене від конкретно даних нам її реалізацій і узагальнено до функціональної моделі.

Постановка завдання. Дослідження понятійного апарату тлумачення інтелекту, узагальнення складових його характеристик, визначення можливостей у процесі розвитку з метою отримання принципово нових конкурентних переваг в умовах становлення економіки, заснованої на знаннях.

Для досягнення поставленої мети використовувались такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: системний підхід, метод аналізу та синтезу, структурно-логічний аналіз, прийоми логічного узагальнення. Теоретичною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо формування індивідуального та колективного інтелекту.

Викладення основного матеріалу дослідження. Панорама наукових досліджень дає змогу ствер-

джувати, що в умовах сьогодення немає єдиної відповіді на питання, що таке «інтелект». Ймовірно, правильно відповісти на це питання рівносильно вирішенню питання про співвідношення матерії (мозку) і свідомості (інтелекту), або, що те ж саме, матеріального і духовного. Цілком припустимо, що сама людина не зможе вирішити цю задачу, оскільки відповідно до теореми Геделя силами самої системи не можна оцінити суперечливість (несуперечливість) системи. Проте, будь-яка інформація про інтелект надважлива, оскільки в перспективі може бути застосована для підвищення інтелектуального рівня населення країни.

Серед науковців побутує думка, що термін «інтелект» використовують так часто, що стали вірити в його існування як певної реальності, вимірюваної суті, а не як зручного способу позначення деяких феноменів, які можуть існувати, а можуть і не існувати. Для цілей нашого дослідження цікаві моделі, в яких інтелект розглядається як складна система, тобто у яких об'єднано елементи різних підходів.

Розвідка етимології категорії «інтелект» висуває гіпотезу про те, що він характеризує ті процеси, які пов'язані з розумовою діяльністю людини, при цьому споріднений з такими термінами, як «розум», «здоровий глузд», «мислення», «свідомість» тощо.

Інтелект (*intellectus* з латин. – пізнання, розуміння, сприйняття) як поняття був об'єктом дослідження представників, насамперед, філософської та теологічної наук. Зокрема, вперше на цей термін натрапляємо у працях античних філософів Платона і Аристотеля, які ототожнюють його з поняттям «розум» при тлумаченні зі старогрецької «*noos*»; середньовічного схоласта, теолога Фоми Аквінського (1225–1274 рр. до н. е.), у розумінні якого людина здатна набувати нових знань, а інтелект трактується як «душа людини». Філософсько-соціологічне уявлення про характер інтелектуальної діяльності, природу знання і пізнання досліджувалися в творах Г. Гегеля, К. Гельвеція, І. Канта, Р. Декарта, Дж. Локка, Т. Кун, І. Лакатоса та ін.

Інтелект в культурфілософському знанні розуміється як якась абстрактна категорія, позбавлена здатності змінюватися в часі, але має первісну творчу силу (Ф. Аквінський, М. Кузанський та ін.); пізнання недоступних досвіду об'єктів шляхом оперування знаками, символами, моделями й іншими репрезентантами зверхчуттєвого буття (П. Флоренський, М. Лоський, В. Соловйов, Ф. Шлейермахер, П. де Шарден); як здатність людини, пов'язана з духовністю, культурним фоном особистості, свідомістю, мисленням, спрямована на раціональне пізнання дійсності, універсального зв'язку всіх речей, всіх явищ (Аристотель, Т. Гоббс, Б. Спіноза, І. Кант, Г. Гегель, О. Герцен, Е. Кассирер, О. Ухтомський, А. Бергсон, В. Орлова, І. Фролов та ін.).

Філософський зміст інтелекту сучасні автори пов'язують з таким поняттям, як ноосфера. Інтелект (індивідуальний ступінь мислення) виникає і фор-

мується на початку ноогенеза як чиста здатність осягнення сенсу дії та вираження його в загально-значущих формах. Оперування цими формами дає змогу людині орієнтуватися в співтоваристві, яке створює підґрунтя тонкої оболонки, земного універсуму, названу ноосферою. Отже, з філософської точки зору, інтелект є вищою пізнавальною здатністю мислення, що відрізняється творчим, активним характером від пасивно-чуттєвих форм пізнання. За словами Є. Андроса, «призначення інтелекту – створювати порядок з хаосу через приведення у відповідність до індивідуальних потреб об'єктивних параметрів реальності» [14, с. 69]. На нашу думку, процес упорядкування реального світу відповідно до індивідуальних потреб кожного індивіда вимагає певного переосмислення та додаткового пояснення.

Інтелект позиціонується як продукт інтеграції та діалектичного розвитку розуму і психіки. При цьому інтелект не потрібно ототожнювати з мисленням. Мислення виникає тоді, коли з'являється практичне завдання, а здатність до мислення (інтелект) – це стійка, постійна властивість індивіда, властива йому протягом усього життя. Відповідно, це спрямовує нас на думку про те, що інтелект є властивістю індивіда, що визначає можливість протікання розумової діяльності.

Згодом ці дослідження активізуються у психологічних, а пізніше – економічних науках у зв'язку з переходом економіки в нову стадію розвитку – еру знань, тобто у часи зародження «нової парадигми» господарювання.

Якщо філософські дослідження проблем інтелекту полягають, насамперед, у з'ясуванні сутності останнього, то спрямування цих досліджень у сфері психології зосереджене на процесуальних аспектах мислення, які є важливими для моделювання розумових процесів і їх відтворення за допомогою експертних технологій. Отже, у психологічній науці для тлумачення цього терміну акцентується на розвитку світогляду шляхом напрацювання здатності мислити, отримувати та поширювати нові знання. У цьому контексті інтелект розуміють як: здатність людини до мислення, пізнання, тобто формування в індивіда об'єктивної картини того, що відбувається, генерації нової інформації, розв'язання проблемних ситуацій тощо [5]; розум, інтелігентність, сукупність інтелектуальних здібностей, досвід, знання людини [15]; рівень розумового розвитку і вміння використовувати свої розумові здібності, управляти думками і знаходити нові комбінації, нові рішення стосовно поставленої задачі [16]; творчість, яка проявляється як внутрішнє прозріння, як ноу-хау; продукт діяльності мозку людини; продукт розвитку людини. Зокрема, аналізуючи визначальні риси інтелекту, І. Ревак під інтелектом розуміє «всеосяжний розум різностороннього людського світосприйняття, що на основі здібностей, досвіду, інтуїції та внутрішнього духовного стану людини відображає

її здатність мислити, адекватно реагувати на виклики зовнішнього та внутрішнього середовища, швидко обирати правильні рішення та усвідомлювати відповідальність за їхні наслідки» [6, с. 135]. На думку дослідниці, від рівня інтелекту окремої людини залежить інтелектуальний рівень суспільства.

Заслуговує на увагу також трактування інтелекту Й. Ситником як «цілісності розумових здібностей та надбань особистості, її спроможність вільно мислити в реаліях життя, ідентифікувати свій світогляд із національно-культурною тяглістю та генерувати новітні ідеї на користь людства, нації й досягнення цілей індивіда» [8, с. 76]. За словами дослідника, позаяк будь-які здібності потребують розвитку, то інтелект не є сталою величиною, а в динаміці людської діяльності постійно збагачується, тобто прямує до нескінченності пізнання.

Інтелект – це логічний початок, логос життя, що відтворюється з того конкретного і неподільного цілого, в якому сам початок є логічно нерозкритим, чужим, трансцендентним думці, алогічним, неподільним і необґрунтованим з логічним початком – те, що породжує процес мислення, думку і має свою самосвідомість, рефлектує та розвиває само себе, має свої обмеження, з яких воно не може виходити, але в цих межах, воно нероздільно панує [3]. На думку авторів, інтелект як явище, як конкретна єдність алогічного з логічним, певна річ, залишається понад логічним, що не уміщується ні в яке логічне визначення, що має справу лише зі схемами, а не з живою його тканиною, але від цього воно не стає ні антилогічним, ні логічно індиферентним. Інтелект породжує здатність мислення, яке породжує думку і має свою самосвідомість, він не рефлектує сам на себе, він усвідомлює пізнане і науково обґрунтовує самоусвідомлене, породжуючи нові знання.

Отже, поняття інтелекту в парадигмі сучасної економічної теорії сходять до філософських та соціально-психологічних витоків, що виступають не тільки в якості джерела пошуку новаторських ідей, але і виразника його «продукту» – нового знання. У сучасних умовах саме знання володіє продуктивною силою і конкурентною міццю, а людина розглядається не як фактор розвитку, а як вища цінність, як власне ціль і критерій суспільного прогресу.

У найбільшій кількості характеристик і визначень інтелект постає в трьох видах: здатність до навчання, здатність до певних типів мислення, здатність до адаптації. Таким чином, інтелект як здатність звичайно реалізовується з врахуванням інших здібностей (пізнання, навчання, логічного мислення, систематизування тощо); інтелект має здатність до розвитку; будь-яка діяльність вимагає певного рівня інтелектуальних здібностей індивіда.

З визначення сутності інтелекту випливає важливий висновок про те, що наявний рівень інтелекту є результатом його розвитку. А значить, певні зусилля з боку таких соціальних інститутів, як сім'я, освіта, держава, сприяють не тільки формуванню

розумних людей, але й реалізації їхніх потенційних інтелектуальних можливостей у виробництві, створенні культурних цінностей, управлінні суспільством, вихованні тощо. При такому підході інтелект перестає бути об'єктом дослідження психології, набуваючи соціального забарвлення і стаючи соціально-економічною категорією.

Економічний погляд представляє інтелект як засіб (інструмент) для здобуття знань, оволодіння інноваційними технологіями у сферах економіки, фінансів, управління, а також збільшення можливостей їхнього використання і дифузії для покращення якості життя в умовах економіки, заснованої на знаннях, з домінуючою інноваційною моделлю ведення бізнесу.

Сучасні теорії інтелекту розглядаються в ракурсі тестологічних та експериментально-психологічних. Перша група орієнтована на кількісне вимірювання інтелекту, друга спрямована на виявлення механізмів інтелектуальної активності. В контексті експериментально-психологічних теорій виокремлюється низка підходів щодо визначення сутності інтелекту:

- феноменологічний, прихильниками якого є М. Вертгеймер, В. Келлер, Р. Глезер, К. Дункер, Р. Мейлі, М. Чі, Дж. Кемптон та ін. Інтелект розуміється ними як: а) особлива форма змісту свідомості; б) інтелектуальна компетентність суб'єкта, яка пов'язує інтелектуальні здібності з базами знань (декларативними та процедурними знаннями);

- генетичний, у руслі якого під інтелектом розуміється найбільш удосконалена форма адаптування людини до середовища, що представляє собою єдність процесів асиміляції та акомодатції (У. Р. Чарлсворз, Ж. Піаже та ін.);

- соціокультурологічний підхід подає інтелект як результат соціалізації і впливу культури загалом. Представниками такого розуміння інтелекту вважаються Н. Модіано, М. Коул, О. Лурія, Дж. Брунер, Л. Леві-Брюль, С. Скрібнер, М. Маккобі та ін.;

- процесуально-діяльнісний, за якого інтелект віддзеркалює особливу форму діяльності людини. Вказаний підхід відслідковується в дослідженнях А. Брушлинського, А. Венгера, В. Крамаренка, С. Рубінштейна та ін., в руслі теорії мислення як процесу;

- освітній (інтелект – продукт неперервного навчання). Згідно з цим підходом сформувався теорія когнітивних навиків і теорія дослідження інтелекту в контексті здатності до навчання (К. Фішер, Дж. Бернс, Н. Менчинська, Р. Ферштейн, А. Стаатс, Г. Борулава);

- інформаційний, за якого дослідники Г. Айзенк, Е. Хант, Р. Стренберг розглядають інтелект в якості сукупності елементарних процесів переробки інформації;

- структурно-рівневий, у контексті якого під інтелектом розуміється система пізнавальних процесів за різними рівнями. Підґрунтям даного під-

ходу вважаються теорія функціональної організації пізнавальних процесів Б. Величковського та структурно-рівнева теорія інтелекту Б. Ананьєва;

- регулятивний, у межах якого інтелект розуміють як умову імпульсивного мотиваційного контролю). Таке трактування подається в роботах Л. Терстоуна, Р. Стірнберга та ін.;

- онтологічний (інтелект є особливою формою організації особистісного ментального досвіду), який ґрунтується на концепції репрезентації ментальних станів (М. Холодна) та теорії психічних процесів (Л. Веккер).

Деякі експериментально-психологічні підходи виникли як реакція на суперечності та недоліки модифікованих теорій інтелекту, інші – унаслідок спроб пояснити індивідуальні відмінності результатів тестового виконання, тому відчувається їх взаємопроникнення (зокрема, культурно-історична теорія Л. Виготського має генетичний характер; прихильники навчального підходу порушують проблему культурного впливу на інтелект; теорія ментального самоуправління Р. Стірнберга сформувалася на підставі результатів інформаційних і соціокультурних досліджень; онтологічний підхід перетинається з феноменологічним і регулятивним тощо), котре, однак, не позбавляє цю умовну класифікацію практичної цінності, оскільки впорядковує основні підходи до визначення сутності інтелекту людини та демонструє надзвичайно широкий діапазон наукових поглядів, які не узгоджуються між собою і не утворюють єдиної або хоча б зорієнтованої в одному напрямі наукової теорії. Очевидно, що інтелект не можна ототожнювати з мисленням, однак визначити сутність цього феномену на концептуальному рівні також поки що не вдалося.

Згідно аналізу експериментально-психологічних теорій зазначимо, що рівень розвитку інтелекту залежить від генетичних, соціокультурологічних, особистісних, освітніх, професійних та інших чинників. Інтелект відображає ступінь сформованості розумових компетенцій та когнітивних навичок, здатності до навчання, швидкість сприйняття та переробки інформації, контроль потреб тощо.

Однією з найпопулярніших концепцій інтелекту ХХ ст. вважається теорія американського психолога Дж. Гілфорда, який виокремлює чотири типи інтелекту: образний, семантичний, символічний, поведінковий. При цьому дослідник виокремив п'ять типів інтелектуальних операцій: пізнання; пам'ять; конвергентне продукування; дивергентне продукування; оцінювання. Отже, особа, яка володіє пам'яттю, може не відрізнитися хорошим мисленням, а людина, яка добре мислить логічно, може не бути творчою. Таким чином, основними елементами інтелекту є знання і розумові здібності, достатні умови виконання інтелектуальним потенціалом функції – бути основою розумової діяльності, тобто вирішення практичних або теоретичних завдань з необхідною ефективністю.

У концепції Р. Стірнберга в межах теорії інтелекту, що веде до успіху, інтелект розглядається як здатність індивіда адаптуватися, формувати та вибирати оточення, що відповідає цілям суспільства, культури. Він передбачає наявність трьох компонентів: 1) аналітичного – для аналізу та оцінювання наявних можливостей, варіантів (розпізнавання проблемної ситуації, визначення природи проблеми, розроблення стратегії вирішення проблеми, спостереження за процесами прийняття рішень); 2) творчого – для генерації способів вирішення проблеми; 3) практичного – для перетворення ідей у дії.

Згідно з «адміністративною теорією» А. Файоля підприємство є самостійним соціальним суб'єктом та володіє власним інтелектом, як і особа. Відповідно, володіння інтелектом надає потенційну можливість підприємству отримувати економічну вигоду від використання нових знань за умови організування та стимулювання інтелектуальної діяльності за трьома її рівнями: 1) стандартні дії; 2) стратегічні та евристичні дії; 3) парадигмічні й когнітивно-каркасні дії.

Проаналізувавши основні підходи та визначальні характеристики інтелекту, окреслимо його основні види, які об'єднані низкою класифікаційних ознак (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до класифікації видів інтелекту

Класифікаційна ознака	Види інтелекту
За джерелами формування	Поточний (вроджені інтелектуальні здібності), кристалізований (інтелектуальні навички, сформовані в результаті досвіду)
За функціональним вираженням	Біологічний, просторовий, лінгвістичний, міжособистісний, соціальний, внутрішньоособистісний, фізичний, академічний, логіко-математичний, емоційний, творчий, поведінковий тощо
За носієм	Інтелект окремого носія, інтелект групи елементарних носіїв
За агрегуванням оцінювання	Інтелект групи працівників, організаційного структурного підрозділу, господарюючого суб'єкта загалом, галузі, населення територіально-адміністративної одиниці, соціально-економічної системи, держави, нації, міждержавних утворень, людства
За ступнем розвитку	Пересічний інтелект, непересічний інтелект, елітний інтелект
За результатами діяльності	Продуктивний, фіктивний, деструктивний
За формою інтелектуальної поведінки	Вербальний інтелект, здатність вирішувати проблеми, практичний інтелект
За формою організації інтелекту	Здоровий глузд, розсудок, розум

Узагальнено автором на основі джерела [4].

Інтелект представляє собою цілісність і гармонійність відображеної діяльності мозку, всю сукупність розумових здібностей людини. По-перше, він вбирає в себе колосальні пласти людської культури, і відображення навколишньої дійсності втілюється на різних інтелектуальних рівнях: здоровий глузд (досвід), розум (стійкі структури наукового знання, закони, приписи, вища розумова здатність, що виявляється в інтеграції і створення нових форм людської діяльності. Для нього характерні чітке усвідомлення мети, передбачення майбутнього). Інтелект виступає субстанційною основою інтелектуального потенціалу, «внутрішнім» механізмом, який зумовлює особливості інтелектуальної поведінки і діяльності індивідів, які забезпечують можливість реалізації їхніх потенцій. Тому, особливості складу і будови індивідуального ментального досвіду зумовлюють характер відтворення об'єктивної дійсності в свідомості людини, а також своєрідність його інтелектуальної поведінки. Але інтелект, будучи функ-

цією мозку, дає можливість займатися певною діяльністю тільки в тому випадку, якщо людина володіє відповідними знаннями. Сама по собі наявність інтелекту ще не є гарантією професійного успіху, ефективного управління та суспільного прогресу, хоча створює для цього певну базу.

У контексті нашого дослідження виокремимо сутнісні ознаки інтелекту, зокрема його види, функції, структурні елементи та атестації (табл. 2).

Таким чином, інтелект як цінність виступає в ситуаціях накопичення, нарощування для подальшого можливого використання. Суттєвим ціннісним підґрунтям інтелекту є: креативність, інтелектуальна компетентність, інноваційне мислення. Під креативністю розуміється здатність до творчих актів, яка веде до нового незвичного бачення проблеми або ситуації. Інтелектуальна компетентність – це комплекс здібностей до аналізу, синтезу, зіставлень і порівнянь, діагностики та прогнозування, гнучкості і критичності мислення, організації

і планування, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень у професійній діяльності. Основними складовими інтелектуальної компетентності є: широта розумового кругозору; система інтелектуальних універсалій; інтелектуальна готовність до життєдіяльності, творчості; виокремлення міжзнанневих і міждисциплінарних зв'язків. Інноваційне мислення – це найвищий ступінь людського

пізнання, процесу осягнення протиріч, котрі виникають у суспільних відносинах, творчого їх вирішення на основі усвідомлення відповідності чи невідповідності нового потребам та інтересам людини. Сталий інтелектуальний розвиток суспільства, що представляє собою нарощування інтелекту і формування інтелектуальних якостей, безпосередньо пов'язаний з відповідною динамікою цінностей особистості.

Таблиця 2

Основні сутнісні ознаки інтелекту

ІНТЕЛЕКТ	Види інтелекту	Функції інтелекту	Складові	Атестації інтелекту
	<ul style="list-style-type: none"> – індивідуальний; – колективний; – суспільний; – соціальний; – пізнавальний; – технічний; – штучний; – професійний; – емоційний; – інтегральний; – нації 	<ul style="list-style-type: none"> – пізнання дійсності; – взаємодія із середовищем; – адаптаційність; – формування та контроль поведінкових навичок; – структурування бази знань; – обробка інформації; – ментальне самоуправління; – інтелектуальна активність 	<ul style="list-style-type: none"> – розумові здібності; – мислення; – увага; – уява; – пам'ять; – мова; – самосвідомість; – характер; – інтуїція 	<ul style="list-style-type: none"> – евристичність; – креативність; – мобільність; – провісництво; – відкритість; – саморефлексія; – якість мовлення; – перманентність; – почуття гумору; – оптимізм; – самокритичність; – простота рішень; – допитливість

Узагальнено автором на основі джерел [4; 8].

Інтелект визначається як системна форма організації свідомості. Це системний феномен, що включає в себе низку функціональних підсистем і структурно-функціональних груп, що утворюють фундаментальну цілісність і єдність свідомості. Інтелект є особистісним утворенням, вираженим у смисловому просторі, а тому не зводимо його до одних лише здібностей (західні психологічні теорії інтелекту) або інших частковостей його структури. Редукції щодо здібностей неправомірні, бо здібності – лише механізми, а компетенції – лише потенції, але інтелект взагалі не функціонує без основи (сторони розуму і пізнавальні процеси), без когнітивних утворень розуму – знань і без регулятивних підсистем – розумових контролів і пізнавального досвіду. Знання – це зміст свідомості, тому інтелект залежить від когнітивних утворень, компетенцій, структур ментального досвіду і розумових «контролів». Вищі рівні інтелекту об'єднують цінності, переконання, ідеали, світоглядні структури, вищі утворення знання і віри. Синтез цих атрибутів, закріплюється за особистісним інтелектом.

Діяльність людини в умовах економіки, заснованої на знаннях, спрямовується на використання знань та інновацій. Найефективнішим в цьому аспекті стає використання колективного інтелекту, інакше кажучи, сукупного інтелектуального потенціалу його співробітників.

У даний час дослідники виділяють інтелект покоління, інтелект колективу, організації або підприємства, інтелект галузі, регіону і держави. Оче-

видно, що інтелект є характеристикою вже не окремих індивідів, а організованої сукупності людей, їх колективної якості, тобто виступає потенціалом для здійснення колективної або масової діяльності, яка полягає в «...об'єднанні інтелектуальних зусиль» або «...спільній інтелектуальній дії» [2, с. 38]. Зміст останньої пов'язується з інтелектуальною синергією вказує на її взаємодію з сінтелектикою, яка визначена як наука «...про функціонування об'єданого (колективного) інтелекту, який створює специфічний ефект акумуляції творчих (інтелектуальних) елементів складної системи, наділеної розумом (когнітивним рівнем)» [2, с. 38]. За сформованою думкою багатьох дослідників колективний інтелект є здатністю групи акторів знаходити вирішення завдань більш ефективно, ніж краще індивідуальне рішення в цій групі. Ця здатність залежить як від здібностей і кількості акторів, що входять у групу, так і від правил або процедури взаємодії акторів у процесі роботи над завданням.

Колективний інтелект як поняття має численні аналоги, це і колективний розум, і мудрість натовпу, і глобальний мозок. І в часі поява цього поняття має досить глибоке коріння. Ф. Хейліген, засновник міжнародного Інституту «Глобального мозку» (Global Brain Institute), розкриваючи поняття колективного розуму, звертається до цитати стародавнього філософа: «Ще Аристотель використовував порівняння уряду з людським мозком, який всім керує і приймає рішення» [17, с. 81]. Однак сучасне розуміння поняття колективного інтелекту варто

віднести до більш пізнього періоду, до кінця XIX ст., до досліджень французьких соціологів Г. Лебона, Г. Тарде і Е. Дюргейма, італійського юриста С. Сигеле і німецького соціолога Г. Зіммеля. Саме вони поклали початок дослідженням теми психології натовпу, що стала улюбленою багатьма психологами і соціологами XX ст., включаючи і З. Фрейда. У своїй знаменитій роботі «Психологія народів і мас» Г. Лебон писав: «Свідома особистість зникає, причому почуття і ідеї всіх окремих одиниць, які створюють ціле, яке іменується натовпом, приймають один і той же напрям. Утворюється колективна душа, яка має, звісно, тимчасовий характер, але й досить певні риси» [18]. Надалі психологічний аспект колективного інтелекту доповнюється економічним, виділяючи два типи солідарності між людьми: один – з визнанням загальних правил і законів, а інший – з необхідністю поділу праці.

Певною мірою ідеї колективного інтелекту, пов'язані з розвитком комунікацій, можна знайти в дослідженнях В. Вернадського, який говорив про те, що досягнення техніки в передачі думки дають змогу їх обговорювати на всій планеті [19, с. 261]. Можливостям колективної творчої діяльності в кінці минулого століття було присвячено багато робіт. І все-таки саме епоха Інтернету ознаменувалася бурхливим відкликом на проблеми колективного інтелекту. Ф. Хейліген (автор книги «Глобальний суперорганізм: еволюційно-кібернетична модель мережевого суспільства, яке формується» писав, що надзвичайно важливо навчитися використовувати мережеві комунікації для підвищення «колективного розуму» таким чином, щоб груповий інтелект перевищував суму інтелектів членів групи [17]. Особливе місце дослідники приділяють проекту Вікіпедії. Так, наприклад, американські вчені з Центру Карнегі виявили взаємозв'язок складності контенту Вікіпедії і компетентності редакторів цього проекту [20]. Про те, що технології колективного інтелекту є одним з інструментів управління знаннями в мережі Інтернет, писали К. Зетцу і Я. Кійоки [21]. У роботі [22] взагалі було запропоновано всі соціальні мережі розглядати як знаннєву інфраструктуру (knoware) колективного інтелекту. Автори вводять таке поняття як «Супермережа знань», яка включає в себе медіамережі, мережі користувачів і мережі знань. Значне число досліджень з теми колективного інтелекту проводиться в Массачусетському технологічному інституті США групою під керівництвом Т. Малоуна. Вчені цієї групи вивчають різні способи застосування технологій колективного інтелекту, як для організації глобальних мережевих проектів, так і для підвищення ефективності бізнесу. В роботі [23] Т. Малоуном із колегами була запропонована класифікація, яку вони назвали «геномом» колективного інтелекту. Однак, по суті, ця класифікація не виявила особливостей технологічного колективного інтелекту, а лише дала змогу ранжувати всі глобальні мережеві проекти. Низка дослідників,

розвиваючи ідеї Т. Малоуна, також не вказують на відмінності між краудсорсинговими технологіями та технологіями колективного інтелекту [24]. Однак має місце й інша точка зору. Так, Т. Грубер, описуючи краудсорсингові технології та соціальні мережі, зазначає, що вони можуть претендувати лише на те, щоб називатися «збором інтелектів», але не є єдиним колективним інтелектом, оскільки не підтримують групового мислення [25, с. 4].

На даний момент немає консенсусу, що повинні включати в себе технології колективного інтелекту. У даному дослідженні підтримується і розвивається точка зору, що технології колективного інтелекту представляють собою інструменти та системи, «які об'єднують у групи необхідну кількість людей, котрі мають власні індивідуальні цілі, але організованих таким чином, що загальний інтелект та ефективність групи зростає» [26, с. 219]. У рамках такого підходу можна дати визначення технологіям колективного інтелекту як мережевим інформаційним технологіям, що дають змогу ефективно здійснювати спільну інтелектуальну діяльність.

Актуальність застосування технологій колективного інтелекту обумовлена тим, що зростання знань перевершує індивідуальні можливості людини, і вимагає колективних інструментів роботи зі знаннями. Технології колективного інтелекту стають все більш затребуваними в міру переходу до суспільства знань ще й тому, що людський інтелектуальний капітал починає відігравати важливу роль в інноваційному розвитку підприємства. Перехід від явних знань до неявних фактично означає перехід від знань до компетенцій. Саме компетенції, і, перш за все, інтелектуальні та творчі компетенції, повинні стати аналогом товарів і послуг в економіці, заснованій на знаннях [27]. А це означає необхідність розвитку технологій управління інтелектуальними компетенціями, і свідчить про особливу роль освіти в епоху знань у міру того, як компетенції стають товаром, освіта в широкому сенсі починає відігравати роль виробництва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Панорама наукових досліджень дає змогу стверджувати, що розум виконує безліч функцій, значне місце серед яких займають функції управління. Разом з тим індивідуальний розум істотно лімітований у своєму управлінському потенціалі через суб'єктивну ангажованість та недостатню рефлексивність, обмежену здатність усвідомлювати наслідки і ризики своїх дій. Ці аспекти виявляються в явній формі, коли локальні суб'єкти або їх групи починають претендувати на статус суб'єкта розвитку цивілізації загалом. Остання активно інтегрується і глобалізується, і ці процеси поступово починають відбиватися на сфері свідомості. Варто очікувати, що відбудеться становлення колективного інтелекту. У своєму гуманістичному варіанті він не стане повною мірою артифікованим (тотожним індивідуальному інтелекту) і не передбачатиме в

якості якоїсь тотальності «скасування» індивідуальних розумів, навпаки буде представляти синергетичне об'єднання безлічі останніх. Емерджентність даної мережі буде виражатися зростаючою здатністю прогнозувати і планувати розвиток, раціонально вибирати і реалізовувати найбільш оптимальні його траєкторії. Внаслідок становлення колективного інтелекту в якості глобального метасуб'єкта у цивілізації є шанси подолати дефіцит розумності, перейшовши в режим автономного і автопоетичного самоврядування.

Очевидно, через 5-10 років сформується новий ринок надання онлайн послуг у сфері колективного інтелекту, завдяки чому підприємства отримають доступ до унікальних можливостей управління не-

явними знаннями, до можливості організації творчої роботи як власних фахівців, так і до можливості використання сторонніх професіоналів. При цьому в найближчі роки слід очікувати зростання впровадження корпоративних систем з використанням технологій колективного інтелекту, які будуть розвиватися з інструментарію CoP систем управління знаннями. Це пов'язано з тим, що на корпоративному рівні ще не повною мірою практикується відкритість в контексті власних нових технологій, заохочення співробітників до участі у позакорпоративних наукових і технологічних співтовариствах. Тільки реальний успіх «відкритих» підприємств зможе подолати закостенілість бізнесу в галузі управління власними знаннями ресурсами.

Література

1. Каленюк І. С., Цимбал Л. І. Інтернаціоналізація економіки як ключова передумова актуалізації інтелектуального лідерства. *Соціальна економіка*. 2020. Вип. 60, № 202. С. 9–18. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2020-60-01>.
2. Україна: інтелект нації на межі століть: монографія / керівник авт. колективу В. К. Врублевський. Київ: Інформаційно-видавничий центр «Інтелект», 2000. 508 с.
3. Ткаченко В. А., Ткаченко В. І., Холод Б. І. Концепція розвитку технологічного потенціалу України: монографія / за наук. ред. В. А. Ткаченко. 2009. 320 с.
4. Петренко В. П. Інтелектуальні ресурси соціально-економічних систем: аспекти інноваційного управління: монографія. Львів: ПП Курилюк В. Д., 2009. 195 с.
5. Ковтуненко К. В. Основні підходи до формування інтелектуального капіталу: зміст та роль в інноваційному розвитку підприємства. *Економіка розвитку*. 2013. № 3. С. 59-62.
6. Ревак І. О. Наукові підходи до тлумачення сутності інтелектуального потенціалу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. Львів, 2013. Вип. 2. С. 132-146.
7. Павлишин О. В. Взаємодія філософії, психології та семіотики в дослідженні поняття інтелекту. *Юридична психологія*. 2017. № 2 (21). С. 32-42.
8. Ситник Й. С. Інтелектуалізація систем менеджменту підприємств: концепція, системний моніторинг та моделювання: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 380 с.
9. Woolley A. W., Chabris C. F., Malone T. W. Evidence for a Collective Intelligence Factor in the Performance of Human Groups. *Science*. 2010. V. 330. P. 686-688.
10. Gloor P. Swarm Leadership and the Collective Mind: Using Collaborative Innovation Networks to Build a Better Business. Bingley: Emerald Publishing, 2017. 271 p.
11. Garreta-Domingo M., et al. Design for collective intelligence: pop-up communities in MOOCs. *AI & SOCIETY*. 2018. Vol. 33. № 1. P. 91-100. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00146-017-0745-0>.
12. Verhulst S. G. Where and when AI and CI meet: exploring the intersection of artificial and collective intelligence towards the goal of innovating how we govern. *AI & SOCIETY*. 2018. Vol. 33. № 2. P. 293-297. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00146-018-0830-z>.
13. Weng S. S., Yang M. H., Hsiao P. I. A factor-identifying study of the user-perceived value of collective intelligence based on online social networks. *Internet Research*. 2018. Vol. 28. № 3. P. 696-715. DOI: <https://doi.org/10.1108/intr-03-2017-0103>.
14. Андрос С. І. Інтелект у структурі людського буття: монографія. Київ: Стило, 2010. 358 с.
15. Korpalański W. Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych. URL: <http://www.slownik-online.pl/kopalinski>.
16. Канигін Ю., Кушерець В. Біблія та сучасна наука. Київ: Вид-во «Знання України», 2006. 226 с.
17. Heylighen F. The Global Superorganism: An Evolutionary-cybernetic Model of the Emerging Network Society. *Social Evolution & History*. 2007. Vol. 5. № 1. P. 57-117. DOI: <https://doi.org/10.1023/a:1010004130711>.
18. Лебон Г. Психология народов и масс. Санкт-Петербург: Макет, 2011. 311 с.
19. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. Москва: Айрис-пресс, 2004. 576 с.
20. Kittur A., Lee B., Kraut R. E. Coordination in collective intelligence: the role of team structure and task interdependence. Proceedings of the SIGCHI conference on human factors in computing systems. ACM, 2009. P. 1495-1504. DOI: <https://doi.org/10.1145/1518701.15189>.
21. Zettsu K., Kiyoki Y. Towards knowledge management based on harnessing collective intelligence on the web. *International Conference on Knowledge Engineering and Knowledge Management*. Springer, Berlin, Heidelberg, 2006. P. 350-357. DOI: https://doi.org/10.1007/11891451_31.
22. Luo S. [et al.]. Toward collective intelligence of online communities. *Journal of Systems Science and Systems Engineering*. 2009. Vol. 18, № 2. P. 203-221. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11518-009-5095-0>.
23. Malone T. W., Laubacher R., Dellarocas C. Harnessing Crowds: Mapping the Genome of Collective Intelligence. Cambridge, MA, Working Paper No. 2009-001, 2009. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1381502>.
24. Buecheler T. [et al.]. Crowdsourcing, open innovation and collective intelligence in the scientific method: a research agenda and operational. The 12th International Conference on the Synthesis and Simulation of Living Systems, Odense, Denmark, 19–23 August 2010. MIT Press, 2010. P. 679-686. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-642-02774-1_3.
25. Gruber T. Collective knowledge systems: Where the social web meets the semantic web. *Web semantics: science, services and agents on the World Wide Web*. 2008. Vol. 6. № 1. P. 4-13. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3199378>.

26. Lykourantzou I. [et al.]. Collective Intelligence Systems: Classification and Modeling. *Journal of emerging technologies in web intelligence*. 2011. Vol. 3. № 3. С. 217-226. DOI: <https://doi.org/10.4304/jetwi.3.3.217-226>.
27. Ostrovska H. Y., Maliuta L. Ya., Sherstiuk R. P., Yasinetska I. A. Development of intellectual potential at systematic paradigm of knowledge management. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 2020, (4). P. 171-178. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2020-4/171>.

References

- Kaleniuk, I., & Tsymbal, L. (2020). Internatsionalizatsiia ekonomiky yak kliuchova peredumova aktualizatsii intelektualnoho liderstva. *Sotsialna ekonomika [Internationalization of the Economy as a Key Prerequisite for the Actualization of Intellectual Leadership]*. *Sotsialna ekonomika – Social Economics*, Issue 60, 202, pp. 9–18. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2020-60-01> [in Ukrainian].
- Vrublievskiy, V. K. et al. (2000). Ukraina: intelekt natsii na mezhi stolit [Ukraine: the intelligence of the nation at the turn of the century]. Kyiv, Information and Publishing Center "Intellect" [in Ukrainian].
- Tkachenko, V. A., Tkachenko, V. I., & Kholod, B. I. (2009). Kontseptsiiia rozvytku tekhnolohichnoho potentsialu Ukrainy [The concept of technological potential development in Ukraine]. Dnipropetrovsk, Monolit [in Ukrainian].
- Petrenko, V. P. (2009). Intelektualni resursy sotsialno-ekonomichnykh system: aspekty innovatsiinoho upravlinnia [Intellectual resources of socio-economic systems: aspects of innovation management]. Ivano-Frankivsk, PP Kuryliuk V. D. [in Ukrainian].
- Kovtunenka, K. V. (2013). Osnovni pidkhody do formuvannia intelektualnoho kapitalu: zmist ta rol v innovatsiinomu rozvytku pidpriemstva [Main approaches to the formation of intellectual capital: the content and role in the innovative development of enterprise]. *Ekonomika rozvytku – Development economics*, 3, pp. 59–62 [in Ukrainian].
- Revak, I. O. (2013). Naukovi pidkhody do tumachennia sutnosti intelektualnoho potentsialu [Scientific approaches to the interpretation of the essence of intellectual potential]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriia ekonomichna – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. The series is economic*, 2, pp. 132-146 [in Ukrainian].
- Pavlyshyn, O. V. (2017). Vzaiemodiiia filosofii, psykholohii ta semiotyky v doslidzhenni poniattia intelektu [The interaction of philosophy, psychology and semiotics in the study of the concept of intelligence]. *Yurydychna psykholohiia – Legal Psychology*, 2 (21), pp. 32-42 [in Ukrainian].
- Sytnyk, Y. S. (2017). Intelektualizatsiia system menedzhmentu pidpriemstv: kontseptsiiia, systemnyi monitorynh ta modeliuвання [Intellectualization of enterprise management systems: concept, system monitoring and modeling]. Lviv, Lviv Polytechnic Publishing House [in Ukrainian].
- Woolley, A. W., Chabris, C. F., Malone, T. W. (2010). Evidence for a Collective Intelligence Factor in the Performance of Human Groups. *Science*, Vol. 330, pp. 686-688.
- Gloor, P. (2017). *Swarm Leadership and the Collective Mind: Using Collaborative Innovation Networks to Build a Better Business*. Bingley, Emerald Publishing.
- Garreta-Domingo, M., et al. (2018). Design for collective intelligence: pop-up communities in MOOCs. *AI & SOCIETY*, 33, 1, pp. 91-100. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00146-017-0745-0>.
- Verhulst, S. G. (2018). Where and when AI and CI meet: exploring the intersection of artificial and collective intelligence towards the goal of innovating how we govern. *AI & SOCIETY*, 33, 2, pp. 293-297. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00146-018-0830-z>.
- Weng, S. S., Yang, M. H., & Hsiao, P. I. (2018). A factor-identifying study of the user-perceived value of collective intelligence based on online social networks. *Internet Research*. 28, 3, pp. 696-715. DOI: <https://doi.org/10.1108/intr-03-2017-0103>.
- Andros, E. I. (2010). Intelekt u strukturi liudskoho buttia [Intelligence in the structure of human existence]. Kyiv: Stylos [in Ukrainian].
- Kopaliński, W. Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych. Retrieved from <http://www.slownik-online.pl/kopalincki>.
- Kanyhin, Y., Kusherets, V. Yu., Bibliia ta suchasna nauka [The Bible and modern science]. Kyiv, Knowledge of Ukraine Publishing House, [in Ukrainian].
- Heylighen, F. (2007). The Global Superorganism: An Evolutionary-cybernetic Model of the Emerging Network Society. *Social Evolution & History*. 5, 1, pp. 57-117. DOI: <https://doi.org/10.1023/a:1010004130711>.
- Lebon, G. (2011). *Psikhologiya narodov i mass [Psychology of Peoples and Masses]*. Saint Petersburg, Maket [in Russian].
- Vernadsky, V. I. (2004). *Biosfera i noosfera [Biosphere and Noosphere]*. Moscow, Airis-press [in Russian].
- Kittur, A., Lee, B., & Kraut, R. E. (2009). Coordination in collective intelligence: the role of team structure and task interdependence. Proceedings of the SIGCHI conference on human factors in computing systems. *ACM*, pp. 1495-1504. DOI: <https://doi.org/10.1145/1518701.15189>.
- Zettsu, K., & Kiyoki, Y. (2006). Towards knowledge management based on harnessing collective intelligence on the web. *International Conference on Knowledge Engineering and Knowledge Management*. (pp. 350-357). Springer, Berlin, Heidelberg, DOI: https://doi.org/10.1007/11891451_31.
- Luo, S., et al. (2009). Toward collective intelligence of online communities. *Journal of Systems Science and Systems Engineering*, 18, 2, pp. 203-221. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11518-009-5095-0>.
- Malone, T. W., Laubacher R., & Dellarocas C. (2009). *Harnessing Crowds: Mapping the Genome of Collective Intelligence*. Cambridge, MA, Working Paper No. 2009-001, DOI:10.2139/ssrn.1381502.
- Buecheler, T., et al. (2010). Crowdsourcing, open innovation and collective intelligence in the scientific method: a research agenda and operational framework. The 12th International Conference on the Synthesis and Simulation of Living Systems, Odense, Denmark, 19–23 August 2010. MIT Press, pp. 679-686. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-642-02774-1_3.
- Gruber, T. (2008). Collective knowledge systems: Where the social web meets the semantic web. *Web semantics: science, services and agents on the World Wide Web*, 6, 1, pp. 4-13. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3199378>.
- Lykourantzou, I., et al. (2011). Collective Intelligence Systems: Classification and Modeling. *Journal of emerging technologies in web intelligence*, 3, 3, pp. 217-226. DOI: <https://doi.org/10.4304/jetwi.3.3.217-226>.
- Ostrovska, H. Y., Maliuta, L. Ya, Sherstiuk, I. V., & Yasinetska, I. A. (2020). Development of intellectual potential at systematic paradigm of knowledge management. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, (4), pp. 171-178. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2020-4/171>.

Островська Г. Й. Інтелект як субстанційна основа інтелектуального потенціалу

У статті розглянуто понятійно-категорійний апарат «інтелекту», досліджено різні характеристики його сутності та змісту, проаналізовано джерела, особливості формування та складові структури. Ключова роль у формуванні інтелекту належить існуючій моделі освіти, обраній у країні, та моделі навчання, сформованій на підприємстві. Представлено огляд досліджень у сфері колективного інтелекту. Аргументовано затребуваність технологій колективного інтелекту в міру переходу до суспільства знань. Отримані результати формують засади організаційно-економічного механізму забезпечення ефективного використання інтелектуального потенціалу промислових підприємств в умовах реалізації Європейського вектору розвитку вітчизняної економіки.

Ключові слова: інтелект, колективний інтелект, знання, інформатизація, інтелектуальний потенціал, технології, інтелектуальна компетентність, інноваційне мислення.

Ostrowska H. Y. Intelligence as a Substantial Basis of Intellectual Potential

The article considers the conceptual and categorical apparatus of "intelligence", explores various characteristics of its essence and content, analyses the sources, the structure formation and components features. The key role in the intelligence formation belongs to the existing education model chosen in the country and the learning model formed at the enterprise. An overview of research in the collective intelligence field is presented. The demand for collective intelligence technologies as the transition to the knowledge society is argued.

The obtained results build the principles of the organizational and economic mechanism for ensuring the industrial enterprises intellectual potential effective use in the implementation of the domestic economy European vector development.

Keywords: intelligence, collective intelligence, knowledge, informatization, intellectual potential, technologies, intellectual competence, innovative thinking.

Островская Г. И. Интеллект как субстанциональная основа интеллектуального потенциала

В статье рассмотрен понятийно-категорийный аппарат «интеллекта», исследованы различные характеристики его сущности и содержания, проанализированы источники, особенности формирования и составляющие структуры. Ключевая роль в формировании интеллекта принадлежит существующей модели образования, выбранной в стране, и модели обучения, сложившейся на предприятии. Представлен обзор исследований в области коллективного интеллекта. Аргументировано востребованность технологий коллективного интеллекта по мере перехода к обществу знаний. Полученные результаты формируют основы организационно-экономического механизма обеспечения эффективного использования интеллектуального потенциала промышленных предприятий в условиях реализации Европейского вектора развития отечественной экономики.

Ключевые слова: интеллект, коллективный интеллект, знания, информатизация, интеллектуальный потенциал, технологии, интеллектуальная компетентность, инновационное мышление.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2021

Прийнято до друку 15.06.2021